

Juf, wat was er vóór de

Een interview van

LEEN VAN HEURCK en
LINDA GRAINDOURZE met
MAGDA VANDONINCK,
LUC KUMPS en
ELKE VAN DEN BROECK

We zijn op bezoek in de klas van Magda Vandoninck, zorgleerkracht in de Gemeentelijke basisschool in Eindhout-Laakdal. Rond de tafel zitten ook Luc Kumps en Elke Van den Broeck, allebei ouders van een hoogbegaafde zoon, en erg geïnteresseerd in de opvang van snel lerende kinderen. Ze pleiten voor een pragmatische aanpak, die elk kind - hoogbegaafd, met leerstoornissen, of 'gewoon' - op school de kans geeft om bij te leren.

Cal.: Even de school voorstellen?

Magda: Dit is een gewone dorps-school, met zo'n 330 leerlingen. Ze is vijf jaar geleden ontstaan uit de fusie van de gemeentelijke basisschool en de vrije basisschool. De kinderen komen niet uit de 'hogere' sociale klasse; wel zijn op de hele schoolbevolking slechts een achttal leerlingen met een andere thuistaal dan Nederlands.

Hier werken twee fulltime-zorgleerkrachten. Mijn collega was tien jaar

klassenleraar van een eerste leerjaar, vóór hij zorgleerkracht werd; hij doet vooral de zorg in het eerste en tweede leerjaar. Veel daarvan gebeurt in de taakklas. Hij organiseert ook de MDO's.

De werking met hoogbegaafde kinderen is van de eerste kleuterklas tot het zesde leerjaar voor mij, en ook de zorg voor kinderen met een leerachterstand van het derde tot het zesde leerjaar. Ik doe ook teamteaching in het vijfde leerjaar; mijn collega doet dat in de eerste graad. We nemen ook taken

'Kangoeroe' betekent in de taal van de Aboriginals 'Ik weet het niet', zegt Dario. Eigenlijk klopt de naam van de kangoeroeklas dus niet!' Hij zit op z'n elfde in het eerste jaar SO met optie Latijn. Het vijfde leerjaar heeft hij overgeslagen.

Stappenplan voor de opsporing van hoogbegaafde leerlingen

1 SCREENING: WIE MOETEN WE DOORTOETSEN?

Intelligentietest beschikbaar?

Indien men beschikt over een IQ-test met een VIQ (Verbaal IQ), PIQ (Performaal IQ) en/of TIQ (Totaal IQ) groter dan 130, dan is de screening niet nodig. Van die kinderen kunnen we verwachten dat de gewone leerstof niet zal volstaan om hen een normaal leerproces te laten meemaken. Ze hoeven ook niet doorgetoetst te worden (Stap 2), toch niet voor de in dit stappenplan beschreven ingrepen. Wanneer men overweegt om een leerling een jaar te laten overslaan, zal dat uiteraard wel nodig zijn.

SiDi-R

Met een signalisatieprotocol zoals SiDi-R kunnen we kandidaten opsporen. De leerkrachten vullen de vragenlijsten in (op papier of op computer); de zorgbegeleider verwerkt en interpreteert de ingevulde lijsten.

Sommigen (vaak meisjes) zijn erg bedreven in het conformeren: ze gedragen zich net zoals de anderen in de klas of zoals de leerkracht verwacht. Anderen zijn gedemotiveerd en hebben geen interesse meer in de schoolse leerstof. Nog anderen (vaak jongens) rebelleren en zetten de boel op stelten; ook zij maken weinig kans om door een leerkracht voorgedragen te worden als 'snelle leerling'.

Voor wie?

Wanneer men met dit systeem begint te werken, vullen de leerkrachten de SiDi-

vragenlijsten in voor alle leerlingen van de tweede kleuterklas tot en met het zesde leerjaar. Daarna worden er alleen voor de tweede en derde kleuterklas en voor het eerste leerjaar screeninglijsten ingevuld.

Voor nieuwe aanmeldingen (leerlingen die aangemeld worden door de ouders of leerkrachten, of die nieuw op de school binnenkomen) bestaan er aparte observatielijsten. De resultaten worden eerst doorgepraat met de zorgcoördinator, en dan wordt er beslist of er doorgetoetst wordt of niet.

Het 1ste leerjaar wordt elk jaar in november gescreend; in het 2de leerjaar kan dit herhaald worden indien de leerkrachten sterke twijfels hebben. Heel wat leerlingen maken immers nog een sterke sprong, als ze eenmaal kunnen lezen en schrijven.

Wanneer?

De start voor de hele school kan op elk moment gebeuren. Daarna screenen we in februari-april voor de tweede en derde kleuterklas, in oktober/november voor het 1e leerjaar. De kinderen in een eerste leerjaar worden dus tweemaal in hetzelfde kalenderjaar door SiDi beoordeeld: in februari-april (3e kleuterklas) en in november (1e leerjaar).

Interpretatie

- 2e kleuterklas: op basis van de SiDi-resultaten wordt vastgesteld welke kleuters in de 3e kleuterklas extra stimulatie zullen nodig hebben;
- 3e kleuterklas: deze SiDi dient vooral ter vergelijking met de SiDi die in november van hetzelfde jaar in het 1e leerjaar afgenomen wordt. Als er grote verschillen zijn tussen kleuterklas en 1e leerjaar wordt onderzocht waar die vandaan komen;

van elkaar over als de ander het te druk heeft.

Ik was 20 jaar klassenleerkracht in een vierde leerjaar. Na de fusie heb ik bij Eleonor van Gerven in het CBO in Antwerpen een cursus gevolgd over omgaan met hoogbegaafde kinderen, en die ideeën mocht ik hier in de praktijk brengen. Dan ben ik met de kangoeroewerking gestart, met de steun van de ouders. Ze weten dat ik zowel zorg voor een zwakbegaafd als voor een hoogbegaafd kind.

Door de fusie hadden we lestijden 'op overschot', maar die werden geleidelijk afgebouwd. De nodige uren worden dus geput uit het lestijdenpakket. Dat betekent dat we grote klassen niet

kunnen splitsen. Dat is niet altijd comfortabel voor de leerkrachten, maar de school kiest daarvoor.

Wanneer een klas meer dan 30 leerlingen zou tellen, moeten we een andere oplossing zoeken, al is het maar deeltijds. Zo heeft de andere zorgleerkracht vorig jaar zes uur in het eerste leerjaar gestaan om in de namiddag atelierwerk te doen. Een juf van het eerste leerjaar gaf zes uur WO in het derde leerjaar. Ik heb dan twee uur spelling gegeven in het derde leerjaar. Met wat puzzelwerk lukt dat wel.

Cal.: Jullie gaan actief op zoek naar hoogbegaafde kinderen.

Magda: We hebben daarvoor een plan in 3 stappen. (zie kader)

Aanmelding

Luc: In stap 1 selecteren we dus kinderen die in aanmerking komen voor doortoetsen. Daarvoor gebruikt Magda de SiDi-vragenlijst¹. Daarmee kun je kinderen selecteren, los van hun huidig prestatieniveau. Er worden dus ook kinderen doorgetoetst die in het LVS op niveau B of C scoren.

Maar dat is niet de enige manier waarop kinderen geselecteerd worden; een leerkracht mag ook gewoon los van die vragenlijst voorstellen om een kind door te toetsen.

En er is nog een derde mogelijkheid, namelijk dat ouders menen dat hun

- andere leerjaren: op basis van de resultaten worden de kandidaten voor doortoetsen gekozen. Dat gebeurt zowel voor rekenen als voor taal. Gemiddeld wordt 1 leerling op de 4 'geselecteerd' (dat varieert van jaar tot jaar). In de andere leerjaren worden de kandidaten aangemeld door de klassenleraar, die de SiDi invult.

2 DOORTOETSEN

Rekenen: LVS

De zorgleerkracht neemt de toets af bij de leerlingen die als kandidaat uit de SiDi komen, of die aangemeld werden door leerkracht of ouder.

Je begint met doortoetsen op een LVS-toets van een half schooljaar verder. Leerlingen die geen A, B of C-score halen laat je verder met rust. Wie wél zo'n score haalt, toets je door op een toets van nog een half jaar verder, dus een volledig schooljaar 'boven niveau'.

Wie daar nog steeds A, B of C haalt kan al onmiddellijk differentiatie voor wiskunde (Somplex) krijgen.

Als je in november toetst, gebruik je eerst de toetsen van midden schooljaar, daarna (eventueel) die van einde schooljaar.

Als je in het voorjaar toetst, gebruik je eerst toetsen einde huidig of begin volgend schooljaar, daarna toetsen midden volgend schooljaar.

Hoe neem je die toetsen af? Je geeft de kinderen een eerlijke kans. D.w.z. je geeft hun een korte uitleg over dingen die ze nog niet leerden.

Bijvoorbeeld: in de toets van eind 4de leerjaar zitten decimale getallen: je geeft een korte uitleg over wat decimalen zijn aan de hand van euro's en eurocenten. Het onderdeel tempo-toetsen wordt niet afgenomen.

Taal: Begrijpend Lezen

Een spellingtoets geeft nauwelijks inzicht in de kennis van taal. Begrijpend lezen is daarvoor veel beter geschikt; in deze school gebruikt men de 'Begrijpend Leestest' van Cor Aarnoutse.

Soms wordt met het doortoetsen geen ontwikkelingsvoorsprong van meer dan een jaar vastgesteld, maar zijn de ouders en/of de klassenleraar van mening dat deze resultaten niet terecht zijn. Ze baseren zich dan bijv. op observaties, aangevuld met de observatielijst voor ouders en leraren uit SiDi. In dat geval wordt het CLB geraadpleegd. Een IQ-test kan dan nuttig blijken (bijv. om onderpresteren vast te stellen).

3 WAT DOEN WE MET DE RESULTATEN

De resultaten van (eventuele) IQ-testen in combinatie met het doortoetsen bepalen wat er gebeurt met elke leerling:

- doortoetsen Taal gaf gemiddeld één jaar voorsprong, doortoetsen Rekenen niet: binnenklasdifferentiatie voor taal;
- doortoetsen Rekenen gaf gemiddeld één jaar voorsprong, doortoetsen Taal niet: binnenklasdifferentiatie voor rekenen;
- zowel doortoetsen Rekenen als doortoetsen Taal gaven gemiddeld één jaar

voorsprong: binnenklasdifferentiatie voor rekenen en taal plus opname in kangoeroeklas;

- IQ>130: binnenklasdifferentiatie voor taal en rekenen, plus kangoeroeklas.

Bij 10 % tot 25 % van de leerlingen stellen we een voorsprong van een jaar vast (bij sommigen voor taal, bij anderen voor rekenen, bij enkele leerlingen voor allebei).

Dit stappenplan heeft de volgende voordelen:

- 1 het is duidelijk voor iedereen. Klare taal voorkomt discussies tussen leerkrachten, tussen school en ouders, en tussen ouders onderling. Vragen zoals "Waarom zit mijn zoon niet, maar Toon wel in de kangoeroeklas?" of "Alle kinderen zijn toch begaafd?" worden automatisch beantwoord;
- 2 het stelt ons in staat om de leerlingen die méér aankunnen te ontdekken, en het voorkomt overbelasting bij leerlingen die wel zeer goede resultaten halen, maar al 'op de tippen van hun tenen lopen';
- 3 het vraagt een haalbare inspanning van de leerkrachten en zorgbegeleiders;
- 4 het is flexibel, en legt dus bijv. de grens niet zonder meer op IQ meer dan 130;
- 5 het is een proces en niet een eenmalige gebeurtenis;
- 6 de identificatie van de leerlingen die in aanmerking komen, leidt tot de nodige ingrepen. Zo worden leerlingen, die op slechts één vlak voorlopen, niet verplicht om ook op andere vlakken een 'begaafdenprogramma' te volgen;
- 7 het is altijd mogelijk om aan te tonen waarom op een bepaald ogenblik een bepaalde beslissing werd genomen.

kind in aanmerking komt voor kangoeroeklas of vervangende leerstof. Ook dan wordt het kind doorgetoetst.

Magda: We hebben ook kinderen met een attest dat bevestigt dat ze een IQ van 130 of meer hebben. Bij hun ga ik niet toetsen of ze een voorsprong van meer dan een jaar hebben; ze gaan hoe dan ook naar de kangoeroeklas.

Voor de kinderen van het eerste leerjaar neem ik er de resultaten van de derde kleuterklas nog eens bij, en dan bespreek ik met de juf wie ik zou doortoetsen. In oktober 2005 hadden we al een paar kinderen waarvan de juf niet meer wist wat ze hen nog moest geven, want die kenden alles al. Na het doortoetsen kwamen er drie in de kangoeroeklas, want ze hadden ruim een jaar voorsprong.

Luc: Stap 2 is dus doortoetsen op LVS rekenen en op de 'Begrijpend Leestest' van Cor Aarnoutse. Het LVS-materiaal voor taal is meer op spelling gericht. Daaruit kun je niet zo veel afleiden.

Elke: En daarmee zet je dyslectische kinderen buiten spel!

Magda: Als ouders mij zeggen: "Mijn kind kan méér", dan geef ik hun een oudervragenlijst en de leerkracht krijgt een observatievragenlijst. De ouders mogen bij mij de resultaten komen inkijken.

Elke: Wanneer die niet opvallend goed zijn, en de ouders zijn

"Dat heb je dan met die superbegaafde honden!"

er toch van overtuigd dat hun kind hoogbegaafd is, dan kunnen ze een IQ-test laten afnemen. Als die test ook geen aanwijzingen voor hoogbegaafdheid geeft, dan heeft de school ook een duidelijke reden om te zeggen: neen, uw kind krijgt geen vervangende taken en wordt niet opgenomen in de kangoeroeklas.

Cal.: *Wat doe je met ouders die zeggen: Mijn kind is zo sterk gaan onderpresteren, door gebrek aan motivatie of door faalangst of beide, dat het nergens nog goed scoort, ook niet op de intelligentietest?*

Magda: Dan laten we dat kind eerst opnieuw tot rust komen en zijn voorsprong aantonen, voor wij iets doen.

Elke: Maar de kans dat zoiets hier op school gebeurt is vrij klein, omdat men al van in de kleuterklas de kinderen nauwgezet volgt. Het wordt wel moeilijker wanneer een kind hier uit een andere school toekomt, in het vierde of vijfde leerjaar, en je zijn voorgeschiedenis niet kent.

Doortoetsen

Luc: Er zijn ook scholen die denken: we gaan iets doen voor onze sterkste leerlingen, en dan gaan ze kijken wie 9 op 10 haalt op alle onderdelen van het rapport. Dan veronderstel je dat een kind op alle werkdomeinen even 'sterk' moet zijn.

Wij pleiten voor toetsen boven niveau, dus met leerstof die in de klas nog niet behandeld werd.

Dan zie je kinderen die bijv. in het LVS op niveau C zitten, of op B, of op A, en die op de toets van een jaar verder ook op resp. C, op B of op A zitten. Sommige kinderen zijn al gedemotiveerd en presteren op de leerstof uit hun klas op niveau C, en ze halen op de leerstof van het volgende jaar zelfs een B. Op deze manier kun je de verschillen tussen die leerlingen ontdekken. Als je al die kinderen samen in een extra zwaar programma zou zetten, zonder met die onderlinge verschillen rekening te houden, dan is de kans groot dat je problemen krijgt.

Elke: Over dat 'boven niveau afnemen' van toetsen bestaan veel misverstanden. Onlangs antwoordde een zorgcoördinator dat ze op school niet beschikten over toetsen om boven

niveau af te nemen. Daaraan zie je dat dit idee voor veel mensen nieuw is: LVS-toetsen dienen om 'op leeftijd' af te nemen, én om te zien wie uitvalt. Dus als je praat over toetsen afnemen die voor een hogere klas gemaakt zijn, dan zegt men: maar wat doe je dan met de normen? Is dat niet gevaarlijk?

Luc: Leerkrachten hebben het vaak ook moeilijk met de manier van toetsen: eerst krijgen de leerlingen een woordje uitleg. Dat kan niet, zegt men. Dat is niet eerlijk tegenover de andere kinderen, die geven we ook geen uitleg. Men vergeet dan, dat die kinderen een jaar lang uitleg kregen. Aan kinderen die bijv. nog nooit met decimalen gewerkt hebben, leg je kort uit wat dat is, met wat euro's en euro-centen.

Elke: Je legt natuurlijk ook geen maximum tijd op. Het gaat tenslotte over leerstof die voor dit kind nieuw is!

Magda: Dat tempo komt later wel; nu is het in orde wanneer ze de opgaven kunnen oplossen.

Op het eerste gezicht kan het raar lijken, maar bij 'begrijpend lezen' lees ik bij de toetsen van het eerste leerjaar de vragen voor, en ik zeg ook wat in de meerkeuzeantwoorden staat. Vergeet niet dat we hier werken met kinderen die nog niet leerden lezen!

Cal.: *Je probeert begrijpend lezen los te koppelen van technisch lezen?*

Magda: We zijn dan pas oktober in het eerste leerjaar; eigenlijk is het 'begrijpend luisteren'. De klasgenootjes doen dezelfde toets in april of juni.

Luc: Voor sommige mensen is die manier van werken met de Begrijpend Lezen toets van Aarnoutse² een brug te ver, omdat ze heel veel belang hechten aan de gestandaardiseerde toetsafname, waarin technisch lezen en spelling wel aan bod komen maar begrijpend lezen niet.

Maar zelfs dan kan men de LVS Rekenen op een andere manier (nl. boven niveau) gaan hanteren.

Vervangtaken

Cal.: *Wat gebeurt er met de kinderen die bij het doortoetsen een grote voorsprong tonen?*

Magda: Zij krijgen voor wiskunde en/of voor taal extra taken in de klas. Wie zowel voor taal als voor rekenen

gemiddeld een jaar voorsprong had, gaat ook naar de kangoeroeklas.

Voor elk kind stellen we een bundel samen met Somplexopgaven³ (voor rekenen) en/of Plustaken⁴ (voor taal), met daarin overzichtsbladen, zodat het kind zelf, de leerkracht en ook de ouders kunnen volgen welke taken het kind al gemaakt heeft. De kinderen verbeteren die taken zelf; daarna kijken de leerkrachten ze na, steekproefsgewijze.

Het rapport vermeldt in welke mate en hoe er gewerkt werd aan Somplex en Plustaken, zodat de ouders daar een goed zicht op hebben. Af en toe wordt zo een bundeltje door de ouders doorgenomen, zodat ze zien wat hun kinderen doen.

Werken met pre-toetsen

Magda: Voor wiskunde neem ik één of meerdere pre-toetsen af over de leerstof die nog gaat komen. Zo hebben we bijv. in september ontdekt dat er in het vijfde leerjaar zeven kinderen waren die tot november niets zouden bijleren uit het aanbod in de klas. Ze zijn dadelijk met Somplexoefeningen begonnen, in plaats van in het rekenboek te werken.

Die pre-toetsen verbeter ik en ik geef ze aan de leerkracht. De kinderen krijgen ze zelf niet in handen, en ze weten dus niet wat ze fout of goed hebben gedaan.

Bij die toetsen over leerstof die ze nooit gezien hebben, geef ik wel een minimum aan informatie.

Bijv. als het over procenten gaat: "15 %, dat is 15/100 (als breuk). Dan weet je ook hoeveel 15 % van 50 is". Dan zijn die gasten vertrokken, en dan kunnen ze met alle procenten rekenen. Het is zinloos om hen dan nog eens alle lessen over die leerstof te laten volgen. De leerkracht bepaalt welke lessen voor die kinderen kunnen wegvallen, en dan krijgen ze vervangtaken in de plaats.

Bij de kinderen uit de kangoeroeklas worden (als ze voldoende scores op de pre-toetsen) niet alleen herhalingsoefeningen weggelaten, maar ook lessen met uitleg over de leerstof. Op die manier weet de klassenleraar dat de leerling niets 'mist'. Wanneer een blok volledig behandeld werd in de klas, doet de kangoeroeklasser mee aan de eindtoets over dat blok.

Elke: Soms zijn leerkrachten bang voor die pre-toetsen. Gaan die leerlin-

Een pragmatische kijk op hoogbegaafdheid

Sommigen beschouwen hoogbegaafdheid als een aangeboren eigenschap van een persoon, een eigenschap die levenslang grote invloed heeft op bijna alle aspecten van het leven.

Bij de identificatie van hoogbegaafdheid spelen dan o.a. IQ tests een centrale rol. Jammer genoeg staat deze identificatie vaak los van de noodzakelijke schoolse ingrepen. Ze leidt immers enkel tot het etiket "Hoogbegaafd", dat levenslang geldig blijft, in alle omgevingen, in alle domeinen, maar geen praktische handreikingen biedt. Het is vaak moeilijk voor een leerkracht om vanuit die identificatie een aangepast programma op te stellen. Die visie op hoogbegaafdheid noemt men ook het Mysteriemodel.

Het Meesterschapsmodel beschouwt hoogbegaafdheid als een eigenschap van een situatie waarin een bepaald individu zich op een bepaald ogenblik bevindt.

In dit model ligt de nadruk op het vinden van het beste onderwijsaanbod op een bepaald ogenblik voor een bepaald kind. Hoogbegaafdheid is in dit model in hoofdzaak een discrepantie tussen kind en omgeving. Als men wil zorgen voor een doorlopend leerproces, moet men belangrijke wijzigingen aanbrengen in het aangeboden curriculum. In dit model vloeien identificatie en ingrepen dus naadloos uit elkaar voort: vaststelling van discrepantie op één of meer vlakken leidt automatisch tot de noodzakelijke ingrepen.

In 2005 verscheen bij Great Potential Press Being 'Smart About Gifted Children' (A Guidebook For Parents And Educators), auteurs: Dona Matthews en Joanne Foster, te bestellen via proxis.be Op <http://eduratio.be/mystmeest.html> staan de belangrijke implicaties van de keuze van het ene dan wel het andere model.

gen die eindtoets in de klas niet abnormaal goed maken, want ze hebben die al eens gemaakt?

Maar ze krijgen bij de pre-toets geen feedback, dus leren ze er ook niet in die mate uit, dat ze nu plots een goede toets maken als ze de inhoud niet zouden beheersen. Komt daarbij, dat Magda de volgende twee of zelfs drie blokken tegelijk toetst.

Om met pre-toetsen te werken heb je dus geen extra materiaal nodig; de toetsen staan gewoon in het rekenboek op het einde van het leerblok.

Magda: De kinderen weten ook dat het niet de bedoeling is dat ze alles kunnen invullen. Voor de vragen die ze opengelaten hebben, zullen ze in de les een inspanning moeten doen.

De kangoeroeklas

Cal.: *Komt het ook voor dat ouders opname in de kangoeroeklas steunen, maar dat hun kind geen zin heeft om die extra inspanning te leveren?*

Magda: Het gebeurt wel eens dat kinderen proberen onder een taak uit te geraken. Ze moeten in de kangoeroeklas bijv. een werkstuk maken: dat vraagt echt wel een inspanning. Want een criterium bij de keuze van het onderwerp van zo'n taak is: kun je er zelf nog iets van leren? Wie het dan handig denkt te spelen en zijn sprekebeurt kant-en-klaar via een zoekopdracht in Google van het internet plukt, die loopt tegen de lamp. En dan zijn er leerlingen die afhaken,

zeker wanneer de ouders vinden dat hun kind die inspanning niet hoeft te doen.

Elke: De kangoeroeklas is zowel voor de kinderen, voor de ouders als voor de leerkracht een nieuwe situatie. Als je zo'n onderpresteerder in het vierde, vijfde leerjaar een somplexopgave voorlegt, dan slaat hij wel even tilt. Want die heeft nog nooit zo intens hoeven te denken, of een opgave zo grondig te ontleden, want hij ziet toch altijd meteen de oplossing. Daarom beginnen we de kangoeroeklas met een gewenningsperiode van een week of zes. We vragen de ouders om in die weken even door te bijten en geen beslissingen te nemen over al dan niet stoppen.

Luc: Als de ouders het vooral belangrijk vinden dat hun kind altijd 100 op 100 heeft, dan is dat een probleem. Pas wanneer de ouders met minder tevreden zijn, weten we dat je met dit kind iets kunt bereiken. Wanneer het er alleen om gaat te kunnen pronken met dat rapport, dan is de samenwerking met de ouders moeilijk.

Magda: In januari kreeg ik van ouders de vraag of hun dochter een attest dyslexie kon krijgen. Dat kind zit in de kangoeroeklas; ze heeft dus voor begrijpend lezen een voorsprong van minstens een jaar.

Ik heb haar de voorbereidende oefeningen van het Groot Nederlands DICTEE gegeven, samen met een paar woordenboeken, het Groene Boekje, en de verwijzing naar www.vandale.be - Maar dan moet ik dat allemaal opzoeken! zei ze.

- Ja, en de tiende keer ga je dat weten en blijven onthouden.
- Da's wel veel werk!
- Ik heb toch niet beweed van niet? Dat is voor iedereen veel werk, dat klopt.

Dat hielp, ik heb niets meer gehoord over dyslexie. Het is spijtig dat we moeten vaststellen dat sommige kinderen niet gewoon zijn om zich in te spannen om iets te leren.

In de kangoeroeklas krijgen de leerlingen opdrachten waarvoor ze zich serieus moeten inzetten. Wanneer ze een werkstuk maken, doen ze dat aan de hand van een 'werkstukwijzer'. Het is niet de bedoeling dat ze op papier zetten wat ze al weten, maar wel dat ze op een rijtje zetten wat ze graag zouden weten. Pas dan gaan ze op zoek naar informatie. Daarvoor kunnen ze een encyclopedie raadplegen, ze kunnen op internet gaan zoeken, of naar de bieb gaan. Dat werkstuk brengen ze dan naar voren in de klas, als onderdeel van hun proefwerk 'spreken'.

Het is belangrijk dat de kangoeroeklas georganiseerd wordt tijdens de uren wiskunde en taal, want dat zijn de vakken waar deze kinderen vooruitgang in hebben. In de eerste graad volstaan 2 lestijden. In de 2de en de 3de graad organiseren wij 3 lestijden. Tijdens deze lessen vallen voornamelijk de onderdelen 'getallen', de herhalingen en begrijpend lezen weg.

Kijk, een konijn!

Magda: Ook voor het Kleutervolgsysteem hebben we afspraken gemaakt. Elke klas/leeftijd heeft zijn kleur. Wanneer een kleuter een vaardigheid beheerst die we eerder bij een ouder kind verwachten, dan kleuren we die vaardigheid met de kleur van de hogere leeftijd in. Zo krijg je snel een overzicht van de kinderen die vooruit zijn en van de kinderen die trager ontwikkelen. Daarnaast hebben we bijv. ook de Nijmeegse observatieschaal voor Kleuters (verkrijgbaar bij Harcourt), waarin een hele hoop testjes en proefjes staan, die je kunt uitproberen met kleuters die vooruit zijn, en daarvoor hoeven ze niet per se in de derde kleuterklas te zitten.

Elke: Een knelpunt bij de kleuters is nog vaak de discussie of je kleuters mag leren lezen.

Luc: Ouders zijn bang om het verwijt te krijgen dat ze hun kind forceren. En ze reageren daarop met de 'kijk,

een konijn'-reflex. Hun kind wijst een woord aan en vraagt: wat staat daar? Want het wil dat woord kunnen lezen. Maar men leidt het kind af, en begint over iets anders. En dat gebeurt telkens wanneer dat kind iets vraagt waarvan ze denken 'oei oei, dat mag niet'. En die boekjes waarin dat kind wou leren lezen verdwijnen naar de onderste lade.

Ook in scholen wordt dat nog vaak gedaan, wanneer kinderen in lezen geïnteresseerd zijn. Dat mag niet, want dan krijg je problemen. Dan zullen die kinderen dat al kennen en kunnen nog vooraleer ze in het eerste leerjaar zitten. Maar dat is toch de bedoeling van een school, dat kinderen iets kunnen leren wanneer zij daar aan toe zijn?

Cal.: *Waar komt die angst vandaan? Wordt ze gevoed door het idee "doe maar gewoon"?*

Elke: Traditioneel zet je in het eerste leerjaar de stap naar leren lezen. Geen enkel leerjaar wordt in die mate geassocieerd met een nieuwe vaardigheid als het eerste leerjaar met leren lezen.

Luc: Onze zoon las in de eerste kleuterklas al korte woorden. Met kerstmis had hij een tekening van 2 figuren gemaakt en daaronder in blokletters 'Maria' geschreven. Wanneer een kindje jarig was, tekende hij een taart met het juiste aantal kaarsjes erop en daaronder het woord 'taart'. Dat hadden we hem niet geleerd, maar hij deed dat. Zijn juf zei ons dikwijls: zijn taal is fantastisch! Maar aan de rest leek men voorbij te gaan. Daarover sprak men niet.

Elke: Ons kind toonde nooit op school dat hij kon lezen. Dat mag niet op school, zei hij. Kleuters lezen niet.

Voorwaarden

Cal.: *De school gebruikt voor deze werking uren uit het lestijdenpakket. Zijn er nog andere voorwaarden om met dit systeem aan de slag te gaan?*

Magda: Dat de collega's bereid zijn om met grote klassen te werken is heel belangrijk. Laten we dat niet onderschatten. Het is veel leuker om weinig verbeterwerk te hebben. En het is niet alleen een kwestie van comfort. Ik had eens een jaar een klas met twaalf kinderen, dat was geweldig! Ik kon op individueel niveau werken. Daarnaast moeten de directie en heel

het team achter zo'n project staan. Anders kun je het vergeten.

Elke: Je moet vooral ook genoeg aandacht hebben voor de zwakker begaafde leerlingen, en dat moet voor de ouders zeer duidelijk zijn. Hier wordt echt voor alle kinderen gewerkt.

Luc: Uiteindelijk gaat het hele verhaal van deze school over differentiatie, voor kinderen die trager leren en kinderen die sneller evolueren. Maar voor de aanpak en vooral voor de tijdinvestering is er wél een groot verschil. Hoogbegaafde kinderen kun je op school zelf ontdekken. Je hoeft niet naar een specialist te gaan om te laten vaststellen wat er aan scheelt, nadat er al jaren problemen zijn. Met doortoetsen kom je al een heel eind.

Maar vooral: de inspanningen die je voor die kinderen moet opbrengen zijn beduidend kleiner dan de inspanningen die je moet leveren voor kinderen met dyspraxie, dyslexie, ADHD enz., omdat het over snel lerende kinderen gaat, die heus wel wat zelfstandig kunnen doen.

Magda: Ons systeem vraagt dan wel veel van de leerkrachten, maar het biedt hun ook winst: als die kangoeroeklassers een paar uren weg zijn, kan de leerkracht zich volop bezighouden met de andere leerlingen.

Hoogbegaafd: een afstandsmaat

Luc: Je kunt 'hoogbegaafdheid' opvatten als een aangeboren en stabiel kenmerk van een kind, dat het zijn hele leven meedraagt. Men meet dat vaak met een IQ-test.

Je kunt ook zeggen: dat is geen kenmerk van dat kind, maar van de situatie waarin een bepaald kind zich op een bepaald ogenblik in bepaalde domeinen bevindt.

Een kind kan bijv. zo ver voorop zijn voor taal, of voor wiskunde of iets anders, dat het standaardaanbod van de leerstof niet de minste zin heeft voor dat kind. Dan heeft hoogbegaafd te maken met de afstand tussen wat het kind kan en wat men het in de klas aanbiedt. We houden ons dus vooral bezig met de aanpassing van het aanbod aan de vaardigheden van dat kind.

Of dat een aangeboren talent is, en of we nu al kunnen voorspellen hoe dat kind evolueert, dat vinden we niet zo relevant. Hetzelfde voor de weten-

schap dat het ene kind een IQ van 130 heeft, een tweede een IQ van 117 en een derde een IQ van 147. Ik moet de eerste leerkracht nog ontmoeten die iets concreets kan aanvangen met de precieze verschillen tussen die getallen. De vraag is: wat ga ik morgen met dat kind in onze klas doen?

Het IQ zegt ons dat de situatie die we hier beschrijven, die grote afstand, zich waarschijnlijk gaat voordoen, en wel meerdere keren in de basisschool en op meerdere vlakken. Maar wanneer en op welke vlakken?

Als je echter zegt: we zijn nu oktober, dat kind uit het tweede leerjaar haalt op LVS rekenen begin derde leerjaar een B-score, dan kan de leerkracht aan het werk.

Elke: We spreken nu eerder over 'snel lerende leerlingen', omdat die vlag beter de lading dekt.

Nog sneller?

Cal.: Wat verwachten jullie van het CLB, naast een IQ-bepaling in bepaalde gevallen?

Elke: Schoolondersteuning, bijv. om dat systeem van doortoetsen kenbaar te maken.

Luc: Wanneer men een intelligentietest afgenomen heeft, kunnen de observatiegegevens heel interessant zijn, bijv. wanneer een kind tijd verloor omdat het te perfectionistisch wou werken.

Elke: Het CLB kan ook helpen als de vraag naar versnelling gesteld wordt. Op dit moment komen de meeste versnelde kinderen (die dus een leerjaar overgeslagen hebben) uit de groep die geboren is in de eerste twee maanden van het kalenderjaar.

Magda: Daar zijn we zelf nog altijd niet uit: wanneer ga ik versnellen? Wanneer ik aanvoel dat een kind zich niet gelukkig voelt in zijn situatie? Eigenlijk mag ik niet zo lang wachten. Sommige kinderen laten dat voelen, anderen niet.

Luc: Kinderen die op taal en rekenen een voorsprong hebben, gaan naar de kangoeroeklas. Maar op een moment wordt die voorsprong zo groot, dat je zelfs geen pre-toetsen meer hoeft te doen. Je weet van het doortoetsen dat dit kind de leerstof van het hele jaar al kent. Wanneer je vaststelt dat dit kind bij het doortoetsen op een A-niveau

zit, ook als je nog verder gaat, en dat je pas twee jaar boven zijn klasgroep op C terechtkomt, dan ga je toch ernstig aan versnellen denken.

Maar wat met de kinderen waar het allemaal niet zo duidelijk is?

In de VS bestaat een instrument, de Iowa Acceleration Scale, dat we kunnen vergelijken met de Versnellings-WenselijkheidsLijst (CBO KU Nijmegen), maar de IAS is vollediger. Ze houdt ook rekening met de gegevens uit testen boven niveau, en met het socio-emotioneel functioneren. De eindscore geeft aan of dit kind een kandidaat is om te versnellen, en of differentiatie (voorlopig) volstaat.

Vergeet niet dat kinderen door differentiatie-oefeningen ook weer extra voorsprong opbouwen. Ook Somplex en Plustaken zijn geen onderdeel van de Kijk-een-konijn!-methode. Ze zijn weliswaar niet rechtstreeks gekoppeld aan onderdelen van het leerboek, maar van zinvolle taken leren kinderen hoe dan ook.

Er zijn mensen die daar anders over denken. Je mag in de kangoeroeklas wel iets bijleren, maar het mag niet schools zijn. De kinderen mogen schaken, Hebreeuws leren of Chinees, Italiaans desnoods, maar geen Frans en geen Engels. Dat is streng verboden, want daarmee zouden ze weer een voorsprong kunnen opbouwen.

Elke: Terwijl Engels of Frans veel beter bij hun leefwereld aansluit en ook nog praktisch bruikbaar is. Misschien kun je hun op dat moment juist een grote interesse voor Frans laten krijgen.

Cal.: Daarmee zet je wel het hele jaar-klassensysteem op de helling, ook in het SO.

Luc: Ja. Veel begaafde kinderen gaan met horten en stoten vooruit. Je werkt een jaar of een paar jaar met differentiatie, dan laat je ze een jaar overslaan, weer wat differentiatie, weer een jaar overslaan... Dat is een gevolg van het jaarklassensysteem. Maar uiteindelijk is die discontinuïteit er ook voor de kinderen die een jaar blijven zitten: dat is sleuren en trekken, tot de afstand te groot wordt, en dan moeten ze blijven zitten. Ook dat gaat met horten en stoten.

Socio-emotioneel

Elke: Het CLB kan ook het misverstand helpen ophelderen, dat versnellen negatieve gevolgen heeft voor de

socio-emotionele ontwikkeling voor de leerling die uiteindelijk een jaar (of zelfs twee) jonger is dan zijn klasgenoten. Je ziet inderdaad dat zo'n leerling zich in het SO tussen die pubers soms wat kinderlijk opstelt. Maar op andere momenten zal hij eerder redeneren en reageren zoals vijfde-, zesdejaars.

Het is wel merkwaardig dat men zich bij hoogbegaafde kinderen zorgen maakt over hun socio-emotionele ontwikkeling, terwijl je dat zelden of nooit als argument hoort gebruiken wanneer men een kind wil laten blijven zitten. Dan is het geen probleem als het kind bij een jongere groep terechtkomt. Blijkbaar gaat men er dan van uit, dat het kind hoe dan ook over de hele lijn trager ontwikkelt.

Luc: Het zou ook goed zijn om bij agressief en storend gedrag eens de vraag te stellen: kunnen we hier te maken hebben met een begaafd kind dat zich verveelt? Er spelen natuurlijk vele andere factoren mee, en ook een traag lerend kind dat het tempo van de groep moest lossen, zal zich op bepaalde momenten vervelen. Maar een brede kijk op het probleem kan hier en daar een begaafd kind uit die situatie halen en het laten doen waarvoor het eigenlijk naar school komt: bijleren.

Op <http://eduratio.be/mat.html> en <http://eduratio.be/matgebruik.html> vindt u meer informatie over de genoemde instrumenten en hun gebruik.

Voor veel gestelde vragen en hun antwoorden: <http://eduratio.be/stapfaq.html> U kunt uw vragen ook mailen naar info@eduratio.be

Verder lezen:

Een inleiding over hoogbegaafdheid vindt u in de bijdragen van Tessa Kieboom, Carl D'hondt, Hilde Van Rossen en Piet Dourée in het dossier Hoogbegaafd, Caleidoscoop, jg. 2002, nr. 5.

1 Uitgegeven bij EduForce

2 Uitgegeven bij Harcourt Test Publishers

3 Over Somplex verscheen een artikel in Caleidoscoop jg. 2000, nr. 2, p. 16: D'Hondt Carl, Somplex: een schot in de roos. Differentiatie voor rekenen in het LO.

4 Plustaak Rekenen en Taal, Uitgeverij Delubas